

Самчук В. М. ^[1: ORCID ID: 0009-0000-6227-6203],
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Шинкарук А. Л. ^[1: ORCID ID: 0000-0003-0051-3925],

к.політ.н., доцент,
Антонова С. Є. ^[1: ORCID ID: 0000-0003-4796-8580],
к.е.н., доцент

¹Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СФЕРИ КУЛЬТУРИ

У статті розкрито сутність та значення сфери культури, зокрема визначено, що сфера культури необхідна для того, щоб суспільство розвивалося не лише матеріально, але й духовно. Вона сприяє збагаченню інтелектуального потенціалу суспільства та підвищенню його свідомості. Створення культурного середовища є необхідним для збереження національної спадщини та передачі історичних традицій в майбутнє. Зазначено, що ефективне фінансування є важливою складовою для успішного розвитку сфери культури країни. Проаналізовано динаміку зміни видатків на сферу культури в Україні, і зазначено, що протягом останнього року, у зв'язку із початком повномасштабної війни в нашій країні, видатки на сферу культури зменшились. Для вирішення даної проблеми в статті розглянуто зарубіжний досвід фінансування сфери культури, а саме досвід США. Зазначено, що у США не існує Міністерства культури, замість цього держава створює необхідні умови для того, щоб бізнес сприяв розвитку культури і вкладав у її інституції. В США досить популярним є використання фандрайзингу у сфері культури, що частково підтримується державою, а саме: податкові винятки, гранти і державні програми, культурна політика, партнерство, освіта та навчання. Зроблено висновки, що застосування фандрайзингу у сфері культури в Україні, особливо в умовах війни, є ключовим і дієвим засобом залучення коштів для підтримки та розвитку цієї сфери. У періоди конфліктів, коли ресурси є обмеженими і культурна спадщина та мистецтво стають уразливими, фандрайзинг може відігравати важливу роль в збереженні культурного доробку і сприянні творчій спільноті.

Ключові слова: сфера культури; фінансування; видатки; сфера культури США; фандрайзинг; розвиток.

Постановка проблеми. Для забезпечення розвитку сфери культури, аналогічно до будь-якої іншої галузі в країні, важливо

забезпечити ефективну та адекватну фінансову підтримку. Ситуація в Україні, зумовлена умовами війни, безперечно, ускладнює виділення коштів для культурної сфери, оскільки існують інші сфери, що потребують нагальної фінансової уваги. Проте не слід забувати, що культурна сфера відіграє ключову роль у формуванні ідентичності держави та сприяє підвищенню її міжнародного статусу. Тому пошуки інноваційних методів залучення фінансів у цю сферу мають велике значення.

Метою статті є дослідження зарубіжного досвіду залучення фінансових інструментів в розвиток сфери культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі сферу культури та її фінансове забезпечення розглядають різні автори, зокрема: Гудзова К., Дідьковська Т., Дубок І., Киритенко О., Мазярчук В., Місевич М., Шостак В. та інші.

Виклад основного матеріалу. Культура – це істотний синтез науки, освіти і мистецтва, що представляє собою складну систему, що відзеркалює рівень духовного розвитку народу, нації і всього суспільства. Це галузь діяльності людей, де закріплюються норми моралі та гуманістичні ідеї, ідеали моральних цінностей в суспільному житті, формуються глибокі та стійкі переконання людей, спонукаючи їх вірити в людську гідність та величні призначення. Культура також сприяє удосконаленню поглядів на істину та формуванню відносин між людьми в умовах постійного оновлення суспільного життя. Сфера культури необхідна для того, щоб суспільство розвивалося не лише матеріально, але й духовно. Вона сприяє збагаченню інтелектуального потенціалу суспільства та підвищенню його свідомості. Культурна діяльність допомагає виховувати людей у дусі взаєморозуміння, терпимості, та розвивати творчий підхід до рішення проблем. Культура відіграє важливу роль у підтримці громадянського суспільства, розвитку креативності та критичного мислення. Вона надає людям засоби для самовираження та самореалізації, сприяючи підвищенню загального рівня якості життя.

Закон України «Про культуру» розглядає культуру як сферу, в якій відповідно до законодавства проводиться культурна діяльність та задовольняються культурні, інформаційні та потреби громадян у відношенні до таких аспектів як радіо і телебачення, періодичні друковані видання та видавництво книг, ринок культурних товарів, а також оточення, де розвиваються культурні та мистецькі прояви [1].

Отже, створення культурного середовища є необхідним для збереження національної спадщини та передачі історичних традицій

в майбутнє. Для підтримки розвитку сфери культури потрібне ефективне фінансування.

На рисунку представлено динаміку фінансування сфери культури в Україні за останні роки.

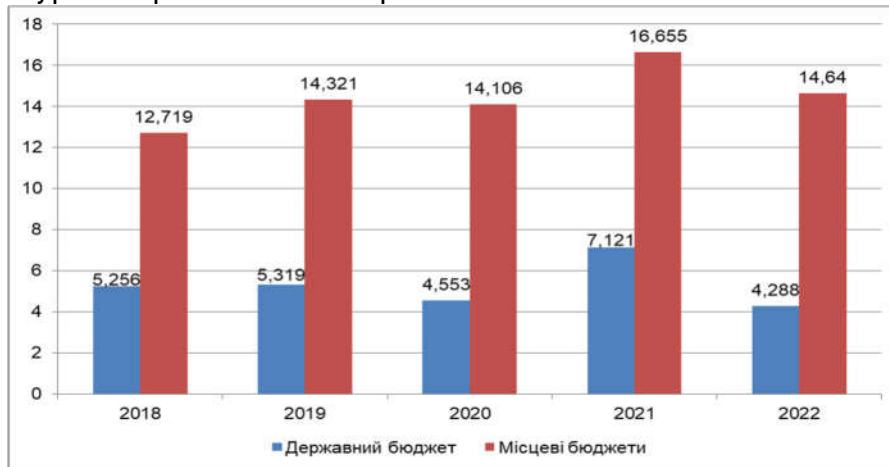

Рисунок. Фактичні видатки на культуру та мистецтво з державного та місцевих бюджетів в Україні, млн грн

*Джерело: [2; 3]

З аналізу даних, представлених на рис. 1, можна зробити висновок, що в 2022 році фінансування сфери культури в Україні суттєво скоротилося. З місцевих бюджетів було виділено всього 14,64 млн грн, що в порівнянні з попереднім роком (16,655 млн грн) свідчить про зменшення фінансової підтримки. Також, з державного бюджету сфері культури було надано лише 4,288 млн грн, порівняно з попереднім роком (7,121 млн грн), це також є вагомою зміною на гірше.

Зменшення фінансування культурної сфери може мати серйозні наслідки для розвитку культурних ініціатив та доступу громадян до культурних подій. Ця ситуація вимагає уваги та можливих заходів для збереження та підтримки культурних цінностей в Україні, що є важливим аспектом для збереження і підтримки національної ідентичності та культурної спадщини. Отже, сфера культури потребує додаткових джерел залучення фінансових інвестицій, окрім як з державного та місцевих бюджетів.

Розглянемо досвід США щодо залучення фінансів у сферу культури.

У Сполучених Штатах не існує Міністерства культури, і це завжди було пунктом гордості для американських лідерів. Вони вважають, що

держава не повинна втручатися у сферу культури. Замість цього, уряд розуміє, що культурна сфера, включаючи мистецтво, збереження історичної спадщини, розвиток фольклору та гуманітарні проєкти, є одним із найбільш обіцяючих напрямів для інвестицій. Культура є важливим фактором для підтримки статусу Америки як ключового гравця у світі. Держава створює необхідні умови для того, щоб бізнес сприяв розвитку культури і вкладав у її інституції. Навіть невеликі інвестиції в культуру приносять не лише значущий фінансовий прибуток, але й сприяють єднанню суспільства. Культурна діяльність сприяє вирішенню багатьох завдань, включаючи підвищення активності громадян, підтримку економічного розвитку, покращення освіти, приваблення туристів та покращення міського середовища. Творча робота людей пов'язана з їхньою здатністю впливати на інших шляхом різних образів, текстів і звуку, інформуючи, розважаючи, навчаючи та виховуючи [5].

Незважаючи на те що більшість американських культурних установ є приватними, уряд постійно наголошує на важливості та політичній значущості підтримки культури. Як федеральна, так і штатова влада не відмовляються від використання фінансових інструментів для реалізації культурної політики, надаючи культурним установам помітну підтримку, але не у формі субсидій, а через надання грантів. Варто зазначити, що основну частину державної підтримки спрямовують на музеї та бібліотеки, а меншою мірою на виконавське мистецтво. Американці вважають, що культурні галузі розвиваються як великий бізнес і становлять одну з найбільш процвітаючих галузей американської економіки, щорічно експортуючи продукцію на суму понад 60 мільярдів доларів. Конкурентні переваги працівників у галузі культури перестають асоціюватися лише з розміром зарплати і стимулюються факторами привабливості, якістю життя та рівнем освіти. Винос продуктів культури на міжнародний рівень торгівлі посилює роль держави в запобіганні незаконній торгівлі культурними цінностями і національною спадщиною [5].

В США досить популярним є використання фандрайзингу, це поняття прийшло до нас саме із США, де воно зародилося близько 40 років тому. Воно означає пошук та привертання ресурсів з різних джерел для реалізації проєктів та підтримки установ та організацій. Звісно, спонсорство, благодійність та патронат існували і раніше, але відмінністю фандрайзингу є те, що кошти привертаються для некомерційних проєктів. Зараз правильною є думка, що фандрайзинг

поділяється на кілька видів, включаючи ендаументи, волонтерський фандрайзинг і краудфандинг.

Фандрайзинг в галузі культури можна визначити як механізм забезпечення установ культури додатковими ресурсами. Цими ресурсами можуть бути грошові кошти (фінанси та обладнання), логістичні послуги, оренда приміщень або інших необхідних засобів, фізична підтримка волонтерів, а також інтелектуально-інформаційні ресурси. Важливим поняттям тут є донор – приватна особа або організація, яка надає безвідкличні пожертви або спонсорує гранти на конкурсній основі [4].

Джерелами отримання необхідних ресурсів можуть бути:

- державні органи (федеральні, місцеві тощо);
- комерційні організації (фірми, підприємства, корпорації та інші);
- приватні особи (бізнесмени, патрони тощо);
- партнери серед некомерційних організацій (загальноосвітні чи спортивні школи, ЗВО тощо);
- фонди, об'єднання, асоціації та інші некомерційні об'єднання [5].

У Сполучених Штатах, розвиток фандрайзингу у сфері культури частково підтримується державою, хоча основна відповідальність за цей процес лежить на некомерційних організаціях та культурних установах. Ось кілька способів, якими держава сприяє розвитку фандрайзингу в цій сфері:

1. Податкові винятки. Уряд надає податкові стимули для пожертвувань на культурні проєкти. Наприклад, держава надає податкові відрахування для фізичних осіб і компаній, які здійснюють благодійні пожертвування на підтримку мистецтва та культури, а саме: фізичні особи, які подають річний податковий звіт, можуть відраховувати благодійні внески зі своєї оподаткованої доходу. Це означає, що вони можуть зменшити свій загальний податковий зобов'язання на суму, яку вони пожертвували на благодійні цілі. Тобто, якщо ви пожертвували 1000 доларів на підтримку музейного проєкту, ця сума може бути віднесена до зменшення вашого податкового зобов'язання. Компанії також можуть відраховувати благодійні внески від свого оподаткованого прибутку. Це може становити значний стимул для бізнесів підтримувати культурні проєкти і організації [6].

2. Гранти і державні програми. Уряд надає гранти та фінансування для культурних проєктів через державні агентства та програми. Наприклад, Національна служба гуманітарних досліджень

(NEH) та Національний фонд мистецтв (NEA) надають фінансування для проєктів у галузі гуманітарних досліджень та мистецтва.

3. Культурна політика. Державні установи приймають культурні політики, які сприяють розвитку мистецтва та культури в країні. Це може включати встановлення квот для виділення коштів на культурні заходи, підтримку музеїв та бібліотек, регуляцію рекламних акцій для культурних проєктів.

4. Партнерства. Уряд може створювати партнерства з некомерційними організаціями та фондами для спільного фінансування культурних проєктів та подій.

5. Освіта та навчання. Державні інституції забезпечують освіту та навчання щодо фандрейзингу та управління некомерційними організаціями для професіоналів у сфері культури [7].

Напрями реалізації фандрейзингу для залучення додаткового фінансування в сферу культури України може відбуватись наступним чином:

1. Мобілізація громадськості.

Умови війни мають потенціал стимулювати громадськість до активної участі у фандрайзингу для підтримки проєктів в сфері культури. У такі періоди, коли суспільство стикається з важкими випробуваннями, важливо створити свідомість і патріотичний національний дух, які відповідають насущній потребі у збереженні мистецтва та культурної спадщини. Громадськість може стати більш чутливою до культурних цінностей і культурних ініціатив, розуміючи їхню важливість для створення ідентичності та підтримки культурного розвитку. Важливим елементом є спонукання громадян до участі в фандрайзингу через збільшення свідомості щодо того, як їхні пожертви можуть позитивно вплинути на збереження та розвиток мистецтва та культури, що важливо для створення сильної культурної спільноти в нелегкі часи. Це може вимагати розробки освітніх кампаній і інформаційних заходів, які надають громадянам інструменти та знання щодо участі у фандрейзингу для підтримки культурних проєктів. Крім того, створення патріотичного духу і свідомості про важливість культурних цінностей може вдихнути громадян до активної підтримки мистецьких і культурних ініціатив в умовах важких випробувань, допомагаючи зберегти національну культурну спадщину.

2. Співпраця з державою. Партнерство між некомерційними культурними організаціями і урядовими агентствами може сприяти залученню фінансування на культурні проєкти. Уряд може надавати підтримку через гранти, податкові винятки та інші інструменти.

3. Гранти та міжнародна підтримка.

Міжнародні фонди та організації, такі як Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй та інші, можуть надавати фінансову підтримку для культурних проєктів в Україні. Це може включати гранти для реставрації культурної спадщини, проведення фестивалів і мистецьких подій та інші ініціативи.

4. Міжнародний фандрейзинг.

В умовах війни слід також створювати можливості для міжнародного фандрейзингу, де закордонні організації та особи можуть пожертвувати кошти на підтримку культурних ініціатив в Україні. Міжнародний фандрейзинг може стати ключовим ресурсом для забезпечення фінансування в сфері культури в умовах війни, коли внутрішні ресурси обмежені. Залучення міжнародного фандрайзингу в сфері культури в Україні може допомогти збільшити обсяги фінансування та зробити культурні ініціативи доступними для більш широкої аудиторії. Важливо розвивати і підтримувати партнерства з міжнародними фондами і організаціями для забезпечення стійкого фінансування важливих культурних проєктів в цей нелегкий час.

Висновки. Застосування фандрайзингу у сфері культури в Україні, особливо в умовах війни, представляє собою важливий і дієвий механізм для залучення необхідних фінансових ресурсів для підтримки та розвитку цієї сфери. У військових конфліктах, коли ресурси обмежені і культурні цінності та мистецтво стають однією з перших жертв, фандрайзинг може зіграти вирішальну роль у збереженні культурної ідентичності та підтримці творчої громади.

Застосування фандрайзингу в умовах війни може допомогти підтримати культурні проєкти, зберегти культурну спадщину та підтримати творчих людей, які працюють у важких умовах. У цьому контексті можна вивчати досвід і практики інших країн, таких як США, і адаптувати їх до конкретних умов та потреб в Україні.

1. Про культуру : Закон України від 14.12.2010 р. № 2778-VI. *Законодавство України* : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/277817#Text> (дата звернення: 18.09.2023). 2. Аналітичний звіт. Стан фінансування культури та мистецтва з місцевих бюджетів у 2022 році: основні тенденції. Київ, 2023. 183 с. 3. Open Budget URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 10.09.2023). 4. Круп'як І. Й., Круп'як Л. Б. Особливості розвитку фандрайзингу в Україні. *Ефективна економіка*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7323> (дата звернення: 18.09.2023). 5. Бакальчук В., Кузьмук О. Зарубіжний досвід залучення позабюджетних коштів на розвиток культури. *Відділ соціокультурних та етнонаціональних досліджень*. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/February/2.htm> (дата звернення: 18.09.2023). 6. Charitable Contribution Deduction. URL: <https://www.irs.gov/charities-non-profits/charitable-organizations/charitable->

contribution-deductions (дата звернення: 18.09.2023). 7. Klein K. Fundraising for Social Change, 7th Edition. Wiley, 2016. 448 p.

REFERENCES:

1. Pro kulturu : Zakon Ukrainy vid 14.12.2010 r. № 2778-VI. *Zakonodavstvo Ukrainy* : sait. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/277817#Text> (data zvernennia: 18.09.2023).
2. Analitychnyi zvit. Stan finansuvannia kultury ta mystetstva z mistsevykh biudzhativ u 2022 rotsi: osnovni tendentsii. Kyiv, 2023. 183 s.
3. Open Budget URL: <https://openbudget.gov.ua/> (data zvernennia: 18.09.2023).
4. Krupiak I. Y., Krupiak L. B. Osoblyvosti rozvytku fandraizynhu v Ukraini. *Efektivna ekonomika*. 2019. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7323> (data zvernennia: 18.09.2023).
5. Bakalchuk V., Kuzmuk O. Zarubizhnyi dosvid zaluchennia pozabiudzhethnykh koshtiv na rozvytok kultury. *Viddil sotsiokulturnykh ta etnonatsionalnykh doslidzhen*. URL: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/February/2.htm> (data zvernennia: 18.09.2023).
6. Charitable Contribution Deduction. URL: <https://www.irs.gov/charities-non-profits/charitable-organizations/charitable-contribution-deductions> (data zvernennia: 18.09.2023).
7. Klein K. Fundraising for Social Change, 7th Edition. Wiley, 2016. 448 p.

Samchuk V. M. [1: ORCID ID: 0009-0000-6227-6203],

Master,

Shynkaruk A. L. [1: ORCID ID: 0000-0001-9282-5103],

Candidate of Political Sciences (Ph.D.), Associate Professor,

Antonova S. Ye. [1: ORCID ID: 0000-0003-4796-8580]

Candidate of Economics (Ph.D.), Associate Professor,

¹*National University of Water and Environmental Engineering, Rivne*

EXPERIENCE IN IMPLEMENTATION OF FINANCIAL TOOLS FOR MANAGEMENT OF THE CULTURE SPHERE DEVELOPMENT

The article reveals the essence and significance of the sphere of culture, in particular, it is determined that the sphere of culture is necessary for society to develop not only materially, but also spiritually. It contributes to enriching the intellectual potential of society and raising its consciousness. the creation of a cultural environment is necessary for the preservation of national heritage and the transmission of historical traditions to the future. It is noted that effective financing is an important component for the successful development of the country's cultural sphere. The dynamics of changes in spending on culture in Ukraine were analyzed, and it was noted that during the last year, in connection with the start of a full-scale war in our country, spending on culture decreased. In order to solve this problem, the article examines the foreign experience of financing the sphere of culture, namely the experience of the USA. It is noted that there is no Ministry of Culture in the

US, instead, the government understands that the cultural sphere, including the arts, preservation of historical heritage, folklore development and humanitarian projects, is one of the most promising areas for investment. The state creates the necessary conditions for business to contribute to the development of culture and invest in its institutions. In the USA, the use of fundraising is quite popular. The article examines the meaning of this concept and notes that it means finding and attracting resources from various sources to implement projects and support institutions and organizations. The article states that in the USA, the development of fundraising in the field of culture is partly supported by the state, namely: tax exemptions, grants and state programs, cultural policy, partnership, education and training. It was concluded that the use of fundraising in the sphere of culture in Ukraine, especially in war conditions, is a key and effective means of attracting funds for the support and development of this sphere. In times of conflict, when resources are limited and cultural heritage and art become vulnerable, fundraising can play an important role in preserving cultural heritage and fostering a creative community.

Keywords: sphere of culture; financing; expenditures; sphere of culture of the USA; fundraising; development.

Отримано: 19 вересня 2023 року
Прорецензовано: 24 вересня 2023 року
Прийнято до друку: 29 вересня 2023 року